

Delg. kvitto

Enligt sändlista

Förordnande om naturreservat för Vithattsmyrarna, Skellefteå kommun

(3 bilagor)

Uppgifter om reservatet

Namn	Vithattsmyrarna
Nummer	2402178
Reg-DOS id	2012978
Natura 2000	-
Kommun	Skellefteå
Län	Västerbotten
Lägesbeskrivning	Ca 22 km VNV Jörn, ekokarta 23J 7f och 23J 7g mittkoordinat: 1681043, 7236568
Naturgeografisk region	32c, norra Norrlands barrskogsområden och bergkullslätter
Gräns	Se bifogad karta
Markägare	Staten genom naturvårdsfonden
Fastigheter	Fastighetsbildning pågår
Förvaltare	Länsstyrelsen i Västerbottens län
Totalareal	661,2 ha
Skyddad produktiv skog	152,7 ha

Beskrivning av reservatet

Vithattsmyrarna ligger ca 22 km VNV om Jörn i Skellefteå kommun. Området som är mycket flackt ligger cirka 320 m ö h. Reservatet upptas till största delen av de vidsträckta och mångformiga myrarna Stormyrarna, Hästhöanget och Jämmerdalen. Tillsammans utgör myrarna ett storslaget och mångformigt myrkomplex i ett mosaikartat dödisområde med riklig förekomst av fastmarksholmar. Stormyrbäcken har sitt källflöde i myrområdets blöta flarkgölar och avvattnar området åt öster. Ett flertal mindre myrtjärnar med permanent vattenspegel finns inom området, av vilka Hästhöangestjärnarna i öster och Stormyrtjärnen i områdets centrala del utgör de största.

Berggrunden utgörs av tidigorogena intrusivbergarter av tonalitisk till granodioritisk sammansättning. Alldeles nordväst om reservatsgränsen börjar ett större område med sura till intermediära vulkaniska bergarter tillhörande Skelleftegruppen, vilka delvis är omvandlade. Ett litet stycke mer mot väster utanför reservatet uppträder ett nordgående stråk med tidigorogena basiska vulkaniska bergarter. Vithatten, som liksom några andra berg runt Glommersträsk har en ovanlig dubbeltopp, består av sådan berggrund. Från södra gränsen på reservatet löper en stor isälvsränna

söderut. Den har bildats av smältvatten från den avsmältande inlandsisen, som eroderat i underlaget. En grusås sträcker sig i form av flera myrholmar genom västra delen av området. Inom reservatet finns leriga sediment medan kantzoner och omgivning helt domineras av morän.

Myrarna i reservatet har en mycket mångfacetterad hydrotopografisk struktur med många välutbildade myrelement. De vanligaste myrtyperna är strängblandmyr och strängflarkkärr, de senare med välutvecklade flarkgölar. Vidare förekommer topogena kärr, bäckmader, sumpskogar och några tjärnar. Området är ovanligt mångformigt vad det gäller blöthet, näringsförhållanden, gölar, drag och bäcksystem. De vidsträckta strängflarkkärren utgör myrens mest utmärkande drag. Stora lösbottnar dominerar strängflarkkärr i väster och öster. I lösbottnarna förekommer bl.a. dystarr, vattenklöver och kallgräs. På strängarna dominerar vanligen tuvsäv eller trådstarr. De stora flarkkärrs strängar är ofta låga men väl avsatta. Vegetationen på de stora strängflarkkärren är mestadels fattig med ca 0,8 m höga, tallbevuxna ristusträngar. De största flarkgölarerna är upp till 4 ha stora, i dem finns en mosaik av mjukmatteöar, slingrande gungfly och vegetationsfria vattenspeglar. Centrala Stormyran har huvudsakligen intermediär vegetation och uppvisar en mycket vacker, storskalig struktur med öppna, diffust strängade och tydligt sluttande kärr som strålar solfjäderformat ner mot Stormyrbäcken i söder. I myrens bottenskikt förekommer mer krävande mossarter så som trubb- och knoppvitmossa, trekantig svanmossa och myrduddmossa. Fältskiktet domineras av trådstarr och flaskstarr, med inslag av örter som slätterblomma och kärrdunört. Intill Stormyrbäcken, i det område som kallas Jämmerdalen, uppträder en välutbildad ö-blandmyr av rikkärstyp med regelbundet utspridda runda, trädbevuxna mosseöar. I rikkärrets bottenskikt dominerar mossarter som gyllenmossa, guldspärrmossa och mässingsmossa. I utkanten av rikkärretsområde finns en riklig förekomst av den sällsynta myrbräcken.

Fågellivet på myren är mycket rikt och uppvisar en ovanligt hög täthet av vadare och andfåglar. Under den tidiga våren är stora delar av Stormyran täckta med grunt vatten. Ett betydande antal änder och vadare nyttjar under denna tid området som rastlokal. Detta gäller även under högvattenperioden på hösten. Nio andfågelarter och hela 14 vadararter har påträffats häckande inom reservatsområdet. Särskilt anmärkningsvärt är förekomsten av normalt mer västliga arter, som dvärgbeckasin, myrsnäppa och smalnäbbad simsnäppa. Dessutom föreligger troliga häckningsfynd av både sångsvan och sädgås från Stormyran. Den stora tillgången på häckande och rastande våtmarksfåglar leder även till att området hyser en synnerligen god stam av rovfåglar och ugglor. Åtminstone 11 rovfågelsarter och 5 ugglearter uppträder någorlunda regelbundet inom reservatsområdet.

Skogen inom området utgörs huvudsakligen av tallskogar och talldominerade barrblandskogar. I områdets norra kant finns även områden med tallsumpskog. I reservatets sydöstra del är skogarna till största delen grandominerade, ofta med stort inslag av glasbjörk. Merparten av reservatets skogar är tydligt påverkade av modernt skogsbruk, men områden med äldre naturskogsartade skogar förekommer på flera av myrholmar i områdets centrala del samt utspritt som mindre öar här och var i kantzonen mot myren. I områdets nordvästra hörn finns ett mindre område med mycket gammal tallsumpskog. Centralt i den norra delen av reservatet finns en åsrygg med skiktad gammal tallnaturskog med inslag av riktigt gamla tallöverståndare.

Följande noteringar av ovanliga och intressanta arter har gjorts i området (hotkategori anges inom parentes): rosenticka (NT), rynkskinn (NT), sumpåkerskivling (NT), violmussling (NT), guldspärrmossa, gyllenmossa, myruddmossa, mässingsmossa, trekantig svanmossa, myrbräcka (VU), blå kärrhök (VU), brushane (VU), dalripa, dvärgbeckasin, duvhök, fiskgjuse, göktyta (NT), hökuggla, jorduggla (NT), järpe, lavskrika (NT), lärkfalk, myrsnäppa, orre, salskrake (NT), sidensvans, slaguggla, smalnäbbad simsnäppa, småspov, stenfalk, storspov (NT), stjärtand (NT), svartsnäppa, sångsvan, sädgås (NT), tjäder, tornfalk, trana, tretåig hackspett (VU), törnskata (NT), varfågel, videsparv, Rovfågelsarter som bivråk (EN), fjällvråk (NT) och kungsörn (NT) häckar i omgivningen och födosöker regelbundet inom reservatet. Fram till mitten av 60-talet påträffades även berguv (NT) och pilgrimsfalk (VU) regelbundet inom området. Lappmes (NT) och tallbit (VU) påträffas ofta i området under icke häckningstid och bergand (VU), svärta (NT) och årtä (VU) utnyttjar området som rastlokal. Både brunbjörn (NT) och utter (VU) har vid upprepade tillfällen påträffats inom reservatet.

Kulturhistoriska värden

I stort sett hela de öppna myrbytarna inom reservatet har nyttjats för slåtter av Rörträsk och Missenträsk byar under en lång tidsperiod, åtminstone från slutet av 1700-talet fram till mitten av 1900-talet. Ett stort antal glesa, knuttimrade myrlador finns inom reservatet, varav flertalet är i mycket dåligt bevarandeskick. Många av dem har helt rasat ihop och börjat sjunka ner i myrmarken. Förutom ladorna finns även slåtterspår i form av gamla hässjerester. På många andra myrar i omgivningen har förutsättningarna för slåtter förbättrats genom att man anlagt sildikessystem eller dikat ut myrarna. Vithattsmyrarna verkar dock enbart ha nyttjats för slåtter utifrån sina naturgivna förutsättningar. Namn som Hästhöanget syftar troligen på att området gett bra höskördar, medan namn som Jämmerdalen troligen kommer av att området antingen gav dåliga skördar eller att det var ett osedvanligt tungarbetat myrområde. I de delar av reservatets skogar som undgått moderna avverkningsmetoder finns spår av äldre tiders skogsbruk i form av gamla stämplingsbläckor, lumpade stockdelar och stubbar med spår av manuella avverkningsmetoder. Rester från en gammal kolnings-

anläggningar finns söder om Hästhöängstjärnarna. Enligt uppgift från ortsbor i Missenträsk ska det även finnas rester av en gammal tjärdal söder om Stormyrbäcken. Ytterligare spår av kolbottnar, tjärdalar samt spår av gamla bosättningar i form av samiska härdar finns i närområdet precis utanför reservatet. Härdarna visar på att området nyttjats som renbetesland under lång tid.

Litteraturhistoria

Författaren Sara Lidman (1923 - 2004) är född och uppvuxen i byn Missenträsk, omedelbart norr om Vithattsmyrarna. Merparten av hennes böcker utspelar sig under 1800- och tidigt 1900-tal i hennes hembygds marker. Ortsnamnen i hennes böcker har ofta ändrats, exempelvis kallas berget Vithatten för Vättberget, Vithattsmyrarna kallas Vättbergsmyran och byn Missenträsk kallas Ecksträsk. För den som är välbevandrad i områdets geografi är det dock lätt att uttyda vilka av verklighetens topografiska element som tjänat som inspiration för den litterära naturmiljön. Av särskilt intresse för kunskapen om det historiska nyttjandet av områdets våtmarker är de bägge romarena Hjortronlandet (1955) och Regnspiran (1958) vilka bägge innehåller detaljerade beskrivningar av dåtidens livsviktiga myrslätter. I romanen Regnspiran spelar Vättberget och Vättbergsmyran en central roll i handlingen. Även i Sara Lidmans största litterära verk, det magnifika Järnbane-eposet (1977 - 1999) utspelar sig stora delar av handlingen i det litterära Missenträsk och dess omgivning. Vid sidan om Lidmans rent skönlitterära verk finns även bröderna Göran & Hans Marklunds bok Vithatten - berget på myren (1994) - ett verk om människor, natur och kulturhistoria i omgivningarna kring berget Vithatten.

Friluftsliv

Reservatsområdet nyttjas idag i rätt begränsad omfattning för rörligt friluftsliv. Området är dock välkänt bland både ornitologer och botanister i och utanför länet, och därför attraktivt för dessa grupper och den naturintresserade allmänheten i övrigt. I Vithattstorpet, som ligger strax väster om reservatet bedrivs konferens- och ekoturism-verksamhet. Berget Vithatten, som även det ligger helt utanför reservatet, är ett populärt utflyktsmål bland boende i omgivningen. En skoterled tangerar reservatets västra gräns men fungerar huvudsakligen som transportsträcka till andra utflyktsmål.

Ärendets beredning

Vithattsmyrarnas höga naturvärden blev kända i samband med att ett antal myrar i Norsjö och Skellefteå kommun inventerades under 1982 för att få bättre underlag till ett antal ansökningar om torvtäktstillstånd. I samband med att den rikstäckande våtmarksinventeringen genomfördes i länet under 1980-1990-talet tilldelades området högsta skyddsklass och upptogs som en av 31 objekt i länsstyrelsens myrskyddsplan. Vid Skogsvårdsstyrelsens

nyckelbiotopsinventeringen avgränsades två områden som nyckelbiotoper inom Vithattsmyrarna. Länsstyrelsen har under beredningen av ärendet besökt området vid flera tillfällen för att samla in underlag om områdets naturvärden.

Naturvårdsverket tillstyrkte under hösten 2003 att länsstyrelsen kunde påbörja förhandlingar med berörda markägare med syfte att bilda naturreservat av området. Efter förhandlingar med de tidigare markägarna har marken förvärvats av staten.

Reservatsförslaget har sänts på remiss till berörda sakägare och myndigheter. Samtliga instanser tillstyrker länsstyrelsens reservatsförslag, SGU dock med tillägget att prospekteringsverksamhet bör tillåtas inom reservatet. Länsstyrelsen har beaktat remissinstansernas synpunkter i beslutet.

Syftet med reservatet

Det primära syftet med säkerställande och skötsel av reservatet är att bevara ett ostört, mångformigt och representativt myrområde med intilliggande skogsmarker och dess naturliga flora och fauna i ett gynnsamt tillstånd. Naturliga processer ska tillåtas fortgå ostört inom reservatet. Friluftsliv som grundar sig på allemansrätten ska kunna bedrivas i hela reservatet och besökare ska kunna se och uppleva områdets typiska naturmiljöer och arter. Utöver friluftsliv, ska reservatet även kunna utnyttjas för naturstudier, undervisning samt forskning.

Länsstyrelsens beslut

Länsstyrelsen beslutar med stöd av 7 kap 4 § miljöbalken (1998:808) att det område som redovisas på bifogad karta, bilaga 1, ska vara naturreservat.

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd fastställer länsstyrelsen bifogad skötselplan, bilaga 2.

Motiv för beslutet

Vithattsmyrarna ingår i Myrskyddsplanen för Sverige som ett av länets mest skyddsvärda myrområden. Området har mycket höga naturvärden knutna till de stora och mångformiga kärrtyperna, med förekomster av en rad krävande växt- och djurarter. Vid sidan om de höga våtmarksvärdena finns även mindre områden med skyddsvärd naturskog inom reservatsområdet.

Länsstyrelsen bedömer att olika typer av exploatering av områdets våtmarker, skogsbruk och andra arbetsföretag eller anläggningar ej går att förena med bevarande av områdets värden. Området är viktigt för bevarande av den biologiska mångfalden. Därför är detta, enligt länsstyrelsens

uppfattning, ett område som i enlighet med miljöbalkens 1 kap 1 § bör skyddas i form av naturreservat enligt 7 kap 4 §.

Länsstyrelsen bedömer att de positiva effekterna för bevarandet av den biologiska mångfalden och för allmänheten är stora och överväger de negativa effekterna som orsakas av inskränkningarna i markanvändning. Vid avvägning enligt 7 kap 25 § ha länsstyrelsen funnit att föreskrifterna inte går längre än vad som krävs för att syftet ska uppnås.

Reservatsföreskrifter

Föreskrifter om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden inom reservatet (7 kap 5 § miljöbalken)

Utöver vad som gäller enligt föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet att

1. Uppföra byggnad eller annan anläggning,
2. anlägga väg, mark- eller luftledning,
3. bedriva täkt eller annan verksamhet som förändrar marktopografi, yt- eller dräneringsförhållanden som att gräva, plöja, spränga, borra, schakta, dika, dikesrensa, dämna, utfylla, tippa, dumpa eller anordna upplag,
4. fälla eller på annat sätt skada levande eller döda träd och buskar, upparbeta vindfällan, ta frö eller vidta någon skogsvårdsåtgärd, undantaget underhåll av befintlig kraftledningsgata genom reservatet,
5. sprida gifter, vådliga ämnen, bekämpningsmedel, kalk eller växtnäringsmedel på land eller i vatten,
6. framföra motordrivet fordon, undantag medges för uttransport av fälld älg, samt för snöskoter vintertid på snötäckt, väl tjälad mark,
7. plantera in för trakten främmande djur- eller växtart,
8. skada eller bortföra kulturhistorisk lämning såsom slätterlada, hässjerester, kolbottnar och tjärdalar.

Ovanstående föreskrifter enligt 7 kap 5 § ska inte utgöra hinder för åtgärder som behövs för att nå syftet med reservatet enligt skötselplanen.

Föreskrifter om förpliktelse för fastighetsägare och/eller annan sakägare att tåla visst intrång (7 kap 6 § miljöbalken)

Markägare och innehavare av särskild rätt till marken förpliktigas att tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet.

1. Utmärkning av reservatet,
2. uppsättning av informationstavla,
3. skötselåtgärder enligt skötselplan,
4. undersökning av mark, vegetation och djurliv.

Föreskrifter om rätten att färdas och vistas i, samt om ordningen i övrigt, inom reservatet (7 kap 30 § miljöbalken)

Utöver vad som gäller enligt föreskrifter och förbud i andra lagar och författningar är det förbjudet att

1. framföra motordrivet fordon, undantag medges för snöskoter vintertid på snötäckt, väl tjälad mark,
2. störa djurlivet, t ex genom att klättra i boträd eller medvetet uppehålla sig närmare rovfågelbo, lya eller gryt än 100 m,
3. göra åverkan på mark- eller växtlighet, torrträd och vindfällan inräknade,
4. göra åverkan på, bortföra eller på annat sätt förändra kulturhistorisk lämning såsom slätterlada, hässjerester, kolbottnar och tjärdalar,
5. plocka eller insamla växter eller växtdelar, lavar, mossor och svampar med undantag för bär och matsvamp,
6. fånga eller insamla insekter och andra djur,
7. uppsätta tavla, plakat, affisch, skylt, inskrift och därmed jämförbar anordning.

Upplysningar

Länsstyrelsen vill erinra om att utöver reservatsföreskrifterna gäller även andra lagar, förordningar, och föreskrifter för området.

Länsstyrelsen kan med stöd av 7 kap 7 § miljöbalken medge dispens från meddelade föreskrifter om det finns särskilda skäl.

Enligt 29 kap 8 och 9 §§ miljöbalken gäller bland annat att brott mot föreskrift som meddelats enligt 7 kap 5 och 30 §§ miljöbalken kan medföra straffansvar. Har någon vidtagit åtgärd i strid med meddelad föreskrift, kan Länsstyrelsen enligt 26 kap 9 och 14 §§ miljöbalken vid vite förelägga om rättelse.

Efter bildandet av naturreservatet omfattas området inte av bestämmelserna i skogsvårdslagen

Lorentz Andersson

Andreas Garpebring

Bilagor

1. Beslutskarta
2. Skötselplan
3. Hur man överklagar

Sändlista

Bygg- och Miljökontoret, Skellefteå kommun, 931 85 Skellefteå
Räddningstjänsten Skellefteå, Nöppelbergsvägen 2, 931 76 Skellefteå
Lantmäterimyndigheten i AC-län, Box 3044, 903 02 Umeå
Leni Wahlberg, Lantmäteriafdelningen Skellefteå kommun, 931 85 Skellefteå

Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 Sthlm
SGU, Uppsala, Box 670, 751 28 Uppsala
Stig Holmqvist, Skogsstyrelsen, Box 294, Skeppargatan 17, 931 32 Skellefteå

Mausjaure sameby, c/o Mikael Jonsson, Järnvägsgatan 81,
933 33 Arvidsjaur

Naturskyddsföreningen i Västerbotten, c/o Torgny Forsgren,
Domarvägen 6A, 921 41 Lycksele

Patrik Nygren, Västra Hökmark 232, 930 10 Lövånger

Holmen Skog, David Rönnblom, Box 66, 915 21 Robertsfors

Sara Lidmangården, c/o Lars Sundqvist, Missenträsk 134, 930 55 Jörn
Naturvårdsregistret